

**A 2012-ES ÉV TEVÉKENYSÉGÉNEK GAZDASÁGI ELEMZÉSE
ADOTT GAZDASÁG ESETÉBEN****ECONOMIC ANALYSIS OF A GIVEN AGRICULTURAL ENTERPRISE'S ACTIVITY
IN 2012***Kabai Zsófia*Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar
Vállalkozásfejlesztés MSc szak II. évfolyam**ÖSSZEFOGLALÁS**

Magyarország rendkívüli természeti adottságokkal rendelkezik, amelyek igen kedvezőek a mezőgazdasági termelés számára. A megfelelő domborzati és klimatikus viszonyoknak és kiváló termőképességű talajoknak köszönhetően, az évek során fejlődött mezőgazdaságunk. Jelentős hagyományokkal is rendelkezik Magyarországon, amiből adódóan a lakosság nagy részének kiegészítő vagy fő kereseti forrását jelenti. Azonban a tudatos tervezés nem elterjedt a kisebb vállalkozások esetében.

Jelen tanulmány célkitűzése, a vizsgált vállalkozás költség- és jövedelem viszonyainak bemutatása, minden ágazatra, és vállalkozási szinten is, a 2012-es gazdasági évre vonatkozóan. Az eredmények, így tájékoztatást nyújtanak a gazdálkodó számára, idej tevékenységéről, és segítséget nyújthat a következő évek tervezéséhez. Célkitűzésemhez továbbá hozzátartozik, hogy megvizsgáljam a gazdaság családeltartó képességét is.

Hipotézisemet igazolták a vizsgálatok, miszerint a vállalkozás nem minden ágazat jövedelmező, azonban összességében nyereséges, így a több lábbon állásnak köszönhetően képes eltartani az 5 fős családot és a fennmaradó összeg a jövőbeli fejlesztésekre megvalósítását is lehetővé teszi.

Kulcsszavak: gazdasági elemzés, hatékonyság, növénytermesztés, állattenyésztés

ABSTRACT

Hungary has remarkable natural endowments which are favourable for agricultural production. Thanks to favourable terrain, climate and high-yield soils in the country, Hungarian agriculture has been developing over the years. It also has significant traditions, so for the most of the population it means the main or the complementary source of income. However, the conscious planning is not popular for small enterprises.

The present study aims to present the cost and income relations of each branch in the examined farm on farm level in 2012. The results inform the farmer about his activity and help plan the coming years. Examination on the family carrying capacity of the farm is also included in my study.

My hypothesis is confirmed by the examinations which highlight that not all the sectors are profitable but as a whole the farm is profitable. Due to its multi-leg stance the farm could carry the family with 5 members and the surplus helps to realize future developments.

Keywords: economic analysis, efficiency, cultivation, animal husbandry

BEVEZETÉS

A mezőgazdaságnak – GDP-ből való részesedéséből adódóan – bizonyos nemzetek és országok számára nincs nagy jelentősége. Hazánk, a jó minőségű termőföldnek köszönhetően, viszont nagy mezőgazdasági múltra tekint vissza és régi hagyományokkal rendelkezik.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya a nemzetgazdaságban az 1990. évi 14%-ról 2010-re 4%-ra csökkent. Ugyanakkor, a vidéki településeken manapság is igen meghatározó

tevékenység akár főfoglalkozásként, akár mellékfoglalkozásként (KSH, 2012). A csökkenést több, a termelésre, a piacra, a növény- és állategészségügyre, az időjárásra, és a menedzsmentre jellemző tényező eredményezhette. Ennek ellenére a mezőgazdasági termelők majdnem felét teszik ki az egyéni gazdaságok, akik egyedül vállalják ezeket a kockázatokat. A mezőgazdasági termelés kockázatait, a piaci, a növény- és állategészségügyi, az időjárási, és a mezőgazdasági folyamatok időszerűségéből adódó kockázatokat megfelelő intézkedésekkel elkerülhetik, hatásukat csökkenthetik. Az öntözés talán az egyik legfontosabb kockázatkezelési tevékenység. Magyarország klimatikus viszonyai miatt az öntözés – a hozamok alakulásában közvetlenül és közvetve is – jelentős szerepet tölt be. A hozamingadozás csökkentése is elérhető vízpótlással, illetve olyan növények is léteznek, melyeket kizárólag öntözéssel lehet termelni. Ezen kívül a termésmínőségét is befolyásolja a víz (NÁBRÁDI et al., 2007). „*A növénytermelés kockázatminimalizálásának legfontosabb eszköze az öntözés*” (KAPRONCZAI, 2010). Az egyes évek tudatos tervezése is nagyban hozzájárulhat a kockázatok csökkentéséhez, azonban ez nem feltétlenül része a gazdák rutin feladatainak.

A mezőgazdaságban termelők száma 1,6 millió főre tehető, ami az előző évekhez képest emelkedett. Társas vállalkozásoké 13.750 főre emelkedett, míg az egyéni gazdaságok száma 567.336 volt 2011 végén. (VM, 2010) A magyar mezőgazdaság üzemi struktúrája szerint a társas vállalkozások mellett jelennek meg az egyéni vállalkozások, míg a családi gazdaságok részét képezik az egyéni vállalkozók csoportjának. Az egyéni gazdaságot és a családi gazdaságot is törvény határolja le, azonban a valóságban nem feltétlenül ennyire élesek a különbségek. Az ilyen kisebb méretű mezőgazdasági vállalkozások nem feltétlenül tervezik tevékenységüket, hogy megkönnyítsék döntéseiket.

Dolgozatom célkitűzése, bemutatni a családi gazdaságként működő egyéni vállalkozás költség- és jövedelem viszonyait minden ágazatra, és vállalkozási szinten is, a 2012-es évre vonatkozóan. Az előző években a gazdálkodásra nem volt jellemző a tervezés, így a 2012-es év tervezésével segítséget szerettem volna adni a vállalkozónak következő döntéseihez. A vállalkozás tevékenységi köre, a 2012-es évben kiterjed állattenyésztési (juh, szarvasmarha) és növénytermesztési ágazatokra (káposztafélék, paprika, búza, takarmánykukorica, zöldborsó, csemegekukorica, lucerna takarmánykeverék, gyümölcs, gyep). A gazdálkodásra a több lábbon állás jellemző, a mezőgazdasági kockázatokból eredő esetleges jövedelem kiesése miatt. Célkitűzésemhez hozzátartozik, hogy megvizsgáljam a gazdaság családeltartó képességét is, ami jelen esetben egy 5 fős családot jelent. Hipotézisem, hogy a gazdaság nem minden ágazata nyereséges, azonban összességében nézve a vállalkozó jövedelmet ér el, amivel képes eltartani a családját.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Annak érdekében, hogy megvizsgáljam az adott vállalkozás költség és jövedelem viszonyait primer és szekunder adatgyűjtést végeztem. Az összegyűjtött adatokból modellt készítettem, a Debreceni Üzemtani Iskola által kifejlesztett, oktatásban használt növénytermesztési és állattenyésztési kalkulációs modellt használva (APÁTI, 2007). Mind a termesztett növényi kultúrák (gyep, káposztafélék, paprikák, búza, takarmánykukorica, lucerna, zöldborsó, csemegekukorica és gyümölcs), mind a tenyésztett állatok (juh, szarvasmarha) esetében ezt a modellt alkalmaztam.

Eredményül, a gazdálkodás költség és jövedelem viszonyait kaptam munkaműveletenként, költségnemenként tételesen és aggregáltan. A következő mutatószámokat is meghatároztam: árbevétel arányos jövedelmezőség, költség szint, jövedelemszintje, szűkített és teljes önköltség, amelyekkel az ágazatok összehasonlítására újabb lehetőségem nyílt. Az eredményeket ágazati és a vállalkozás szintjén is elemeztem, majd a családeltartó képességet is megvizsgáltam a KSH Adatbázis segítségével.

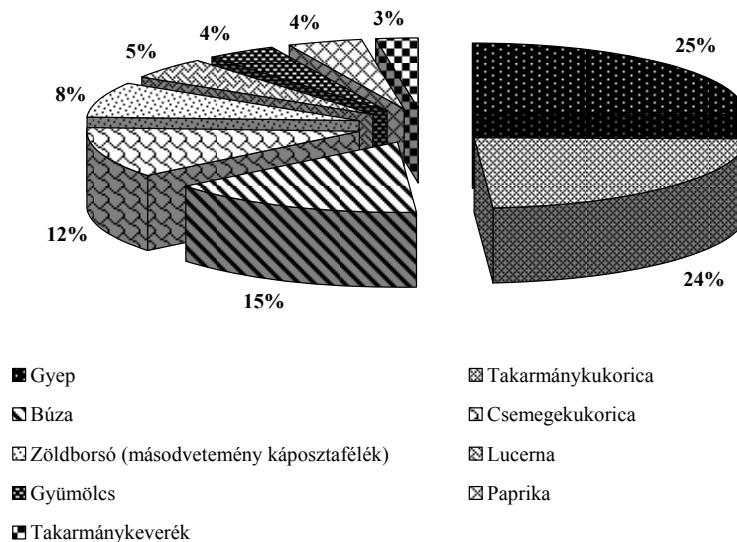
EREDMÉNYEK

A vizsgált gazdálkodás bemutatása

A vizsgált vállalkozás Derecskén végzi széleskörű tevékenységét. Derecske Kelet-Magyarországon, az Észak-Alföld régióban, Hajdú-Bihar megyében, Debrecentől 25 kilométerre fekszik. A tájra jellemző természeti adottságokkal rendelkezik, így 25AK/ha talajminőséggel és az éves csapadék mennyisége átlagosan 530-570 mm. A gazdálkodó 1992-ben kezdte a mezőgazdasági termelő tevékenységét, kezdetben mellékfoglalkozásként, majd 2007-től főállású egyéni vállalkozóként. Az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönheti mai közel 200 hektáros gazdaságát és szerteágazó tevékenységi körét.

A növénytermesztésen belül foglalkozik búza, takarmánykukorica, takarmánykeverék, lucerna, zöldborsó, csemegekukorica, káposztafélék (brokkoli, karfiol, káposzta), szálaspaprikák (almapaprika, óriás chili és fűszerpaprika), valamint az alagutas paprikák (pfefferoni, pritamin, kápia, és fehér paprika) termelésével. Továbbá gyümölcsöt (alma, meggy) termel, gyepterületekkel rendelkezik és állattenyésztéssel is foglalkozik. A juh ágazat több éve, a szarvasmarha tenyésztés 2 éve része tevékenységének. A szarvasmarha állomány mintegy 10 tehénből áll, míg a juhállományt 280 anya alkotja. A gazdaság egy öttagú család megélhetését biztosítja.

A vizsgált gazdaság vetésszerkezete évről évre változik, a megfelelő vetésváltás alapján és a gazdálkodó megfontolása szerinti. Ezért nem lehetséges 2 vagy több év kultúráinak összehasonlítása. Az 1. ábrán látható, a 2012-es évre jellemző vetésszerkezete.

1. ábra: A gazdálkodás vetésszerkezete 2012-ben

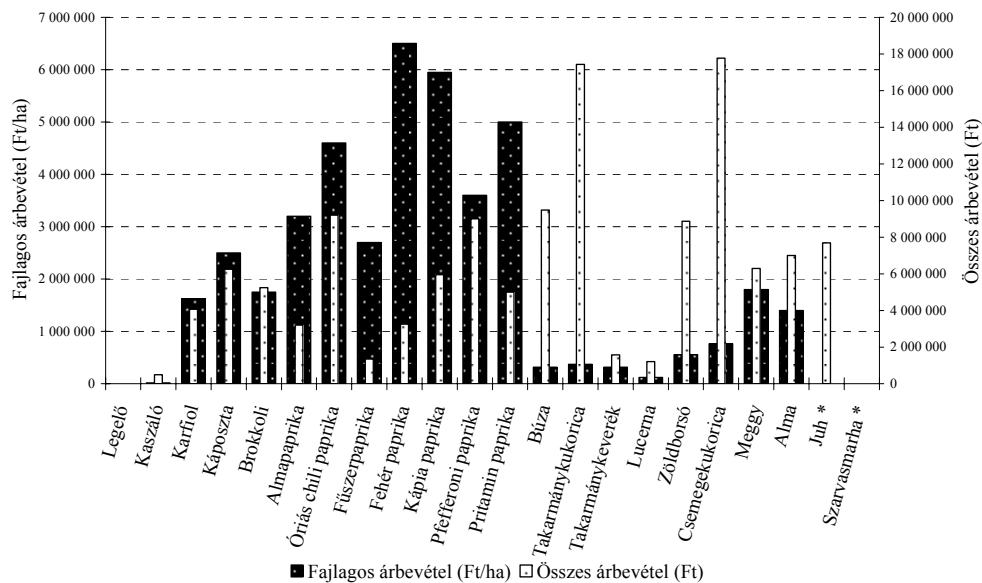
Forrás: Saját szerkesztés, 2012

A legnagyobb arányban a szántóföldi árunövények (a takarmánykukorica és a búza) és ipari növények (a csemegekukorica és a zöldborsó), míg legkisebb arányban az intenzív paprikafélék jelennek meg. A gazdálkodás területeinek felén takarmánykukorica, és gyepterületek találhatók, míg csupán a gazdaság földterületeinek negyedét foglalják el együtt a következő kultúrák: a takarmánykeverék, a gyümölcs, a paprika, a lucerna és a zöldborsó (másodveteményként káposztafélék).

A gazdálkodás gépparkja jól gépesített, közepes színvonalú. Összességében a befektetett eszközök értéke mintegy 228 millió Ft. A vállalkozás a következő támogatásokat kapta az ide évben: AKG támogatást, gázolaj jövedéki adó visszatérítést, területalapú támogatást és anyajuh támogatást.

A vizsgált vállalkozás 2012. évi tevékenységeinek ágazati szintű elemzése

A 2. ábrán a vizsgált gazdálkodás árbevétele látható fajlagosan és az összes területre vetítve. A fajlagos értékek között szembevetendő az intenzív kultúráknak igen magas az árbevétele. Az egyes paprikafajták árbevétele meghaladja akár a 6 millió Ft-ot hektáronként. Míg a szántóföldi áru- és ipari növények 1 millió Ft alatti árbevételre értek el a 2012-es évben. Az összes árbevétel befolyásolja a fajlagos árbevétel és a vetésterület a növényi kultúrák esetében. Kiemelkedő a takarmánykukorica és a csemegekukorica 2012-ben elért összes eredménye, ami a vállalkozás összes árbevételének 27%-át tette ki. Míg ennél a csoportosításnál az intenzívebb kultúrák alul maradtak, hiszen például a fűszerpaprika a 3 millió Ft-os összes árbevételre sem érte el.

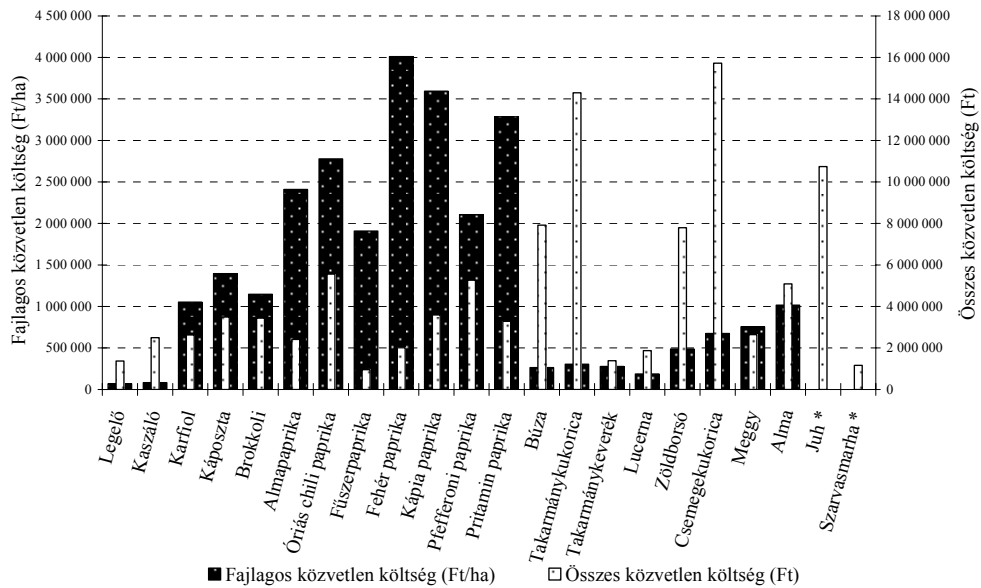

2. ábra: A gazdálkodás árbevétel fajlagosan és összesen ágazatonként 2012-ben

*Ezen ágazatok esetében nem számoltam fajlagos árbevételt.

Forrás: Saját számítás, 2012

A 3. ábrán a fajlagos és az összes költséget ábrázoltam. Az intenzív kultúráknak jellemzően magas a fajlagos költsége. Jelentősebb összegű közvetlen költséget igényeltek az intenzív paprika fajták, akár 4 millió Ft-ot hektáronként. Az összes közvetlen költséget a fajlagos közvetlen költség és a vetésterület befolyásolta a növényi kultúrák esetében. A csemegekukorica, a takarmánykukorica és az állattenyésztési ágazatok közül a juh ágazat igényelte a legmagasabb összes közvetlen költséget a gazdálkodás 2012-es évében, ami együttesen a gazdaság összes költségének mintegy 39%-át jelenti. Míg a paprika fajták intenzitásukkal ellentétben, a viszonylag kisebb vetésterület miatt az összes közvetlen költséghez is kisebb mértékben járultak hozzá. A fűszerpaprika közvetlen költsége még a 2 millió Ft-ot sem éri el, és a legtöbb közvetlen költséget igénylő paprikafajta, az óriás chili paprika sem éri el a 6 millió Ft-ot összességében.

3. ábra: A gazdálkodás fajlagos és összes közvetlen költség ágazonként 2012-ben

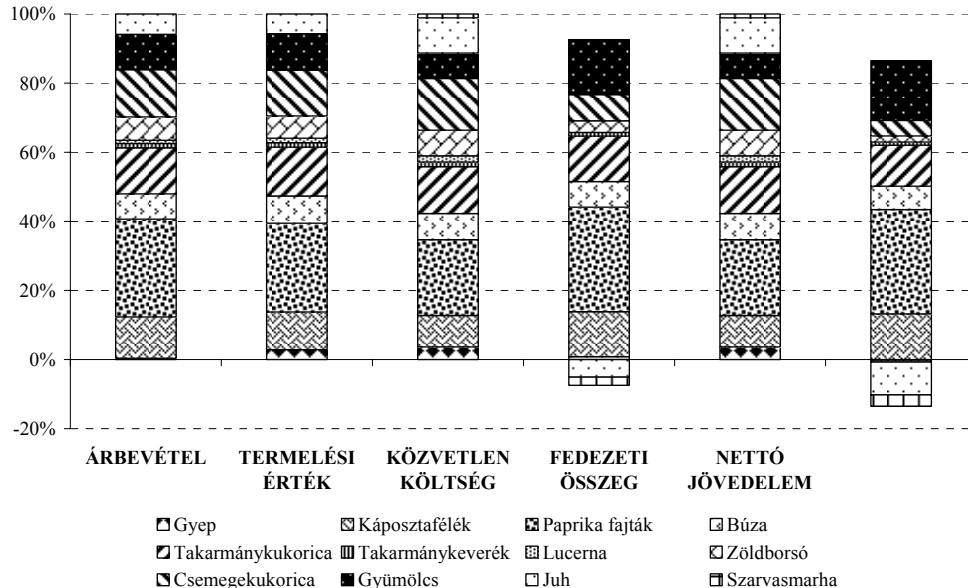
*Ezen ágazatok esetében nem számoltam fajlagos árbevételt.

Forrás: Saját számítás, 2012

A közvetlen költségek költségmennyiség szerinti megoszlása közül a személyjellegű költségek az eredmények alapján kiemeltem a kézimunka igényes ágazatokat, így a káposztaféléket, a paprikafajtákat, az alma ültetvényt és az állattenyésztést, amely ágazatoknál jelentős arányt képvisel. A káposztaféléknél és a paprikafajtáknál a betakarítás teszi ki a legnagyobb részt a személyi jellegű költségek közt. A paprika fajták esetében az összes termelési költség mintegy 30%-át. Az állattenyésztés személyi jellegű költségei, az anyagjellegű költségektől szerényebb arányt tesznek ki; juhnál 13%, szarvasmarhánál 19%-ot. Gép és épület költségeket vizsgálva kiemelendő ágazat a káposztafélék, a nagyszámú öntözés miatt, ami az ágazat összes költségének 30%-át jelenti. A leginkább anyagigényes kultúrák a paprikafajták a magas palánta költségek miatt és az állattenyésztési ágazatok, a takarmányköltségek következtében.

Az ágazatok közvetlen költségeit munkaműveletenként vizsgálva a következőkben bemutatott eredményeket kaptam. A talajművelési munkálatok, csak a nagyobb vetésterületen termesztett kultúráknál éri el a 20%-ot, a többinél a 10%-ot is alig. A paprika esetében a vetés, vagy ültetés a jelentős, 40% körüli arányt képvisel. A már említett magas palántaáraknak, és az alagutak paprikák magas technológia anyagköltsége miatt. A kézimunka igényes betakarítás a paprikák esetében is, igen magas aránnyal szerepel a költségek között, 30-40%-os arányt mutat. A növényvédelem a gyümölcsöknél eléri a 30-35%-ot, ami a megfelelő termésmennyiség és minőség elérése érdekében végzett permetezéseknek köszönhető. Kockázatot csökkentő tényezőként, az öntözés 25-30%-os aránnyal jelenik meg a káposztafélék és a zöldborsó esetén, és jelentősebb 15% körüli arányt tesz ki a csemegekukoricánál is. A gyümölcsöknél nem jelentős a talajművelési munkálatok aránya, ezért nagyobb hangsúlyt kapnak a betakarítás és a szállítás költségei. A tárolás költsége csupán a takarmánykeverék esetén jelenik meg, ahol a betárolás, vagyis silókészítés költségeivel számoltam. A zöldborsó és a csemegekukorica esetében a főtermék betakarítását nem a gazdálkodó végezte, hanem a felvásárló gyár. A csemegekukorica esetén az állattenyésztésnek szánt kukoricaszár betakarítása jelenik meg.

A 4. ábrán az ágazatok árbevételhez, termelési értékhez, közvetlen költséghez, fedezeti összeghez és nettó jövedelemhez való hozzájárulását ábrázoltam. A paprikafajták jelentősen, 30% körüli aránnyal járultak hozzá az árbevételhez és a költségekhez is, így a nettó jövedelem jelentős részét jelentik. Jelentős mértékben járul hozzá a takarmánykukorica, a csemegekukorica és a gyümölcs ágazat is a költségekhez és a jövedelemhez is. Látható, hogy az állattenyésztési ágazatok negatívan befolyásolják a vállalkozás jövedelmét. A szarvasmarha ágazat csupán a költségeknél jelenik meg, mivel még árbevétel nem ért el a 2 év alatt.

4. ábra: Az ágazatok eredménye 2012-ben

Forrás: Saját számítás, 2012

A vizsgált gazdálkodás eredménye 2012-ben

A vizsgált gazdaság 2012. gazdasági évi árbevétele 130 millió Ft volt, ami a 15 millió Ft támogatással kiegészülve mintegy 145 millió Ft termelési értéket jelentett. Az összes közvetlen költség 105 millió Ft-ot jelentett idén, így a fedezeti összeg mintegy 40 millió Ft-ot tett ki. Az általános költségek között számoltam többek közt a vállalkozó bérével, a könyvelési díjjal, a tagdíjakkal, a bankköltségekkel, a rezszi költségekkel, a gépkocsi fenntartási költségeivel és a telefon költségeivel, így 12 millió Ft-ot kaptam. Ezek alapján az összes termelési költség 117 millió Ft-ot tett ki. A nettó jövedelem ezek alapján 28 millió Ft-ot jelentett a 2012-es évben. Ha megnézzük támogatás nélkül is jövedelmező tudott volna maradni a vállalkozás. A fedezeti összeg 25 millió Ft, a nettó jövedelem pedig 13 millió Ft lett volna a támogatási összegek nélkül.

Vizsgálataim során a következőkben bemutatott hatékonysági mutatókat is meghatározta. A költségarányos jövedelmezőség 24%, ami a jelen gazdasági helyzetben egy mezőgazdasági vállalkozást nézve átlagosnak mondható. Az árbevétel arányos jövedelmezőség 22%, míg a befektetett eszköz arányos jövedelmezőség 12%, ami viszonylag alacsony. A jövedelemszint 19% és a költségszint 81%

A nettó jövedelemből egy 14 millió Ft-os gépbeszerzés és 3,5 millió Ft adó teljesítése után 10,8 millió Ft marad. A KSH Adatbázis szerint egy 5 fős család egy éves megélhetéséhez 2,5 millió Ft szükséges, így a gazdálkodónak 8,3 millió Ft marad a jövőbeli fejlesztésekre.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Dolgozatom célkitűzése, az volt, hogy bemutassam a vizsgált vállalkozás költség- és jövedelem viszonyait minden ágazatra, és vállalkozási szinten is. A vizsgált gazdaság széleskörű tevékenység palettával rendelkezik, ami a 2012-es évben, mintegy 22 ágazatot jelentett. Eredményként, összességében elmondható, hogy a növénytermesztési ágazatok jövedelmezőek, ellentétben az állattenyésztési ágazatokkal, ennek ellenére a vállalkozás jövedelmet termel.

Vizsgálataim egy kiragadott évre vonatkoznak, amiből nem lehet olyan következtetéseket levonni, hogy mely ágazatokat kellene kivenni a tevékenységek közül, ehhez több év kalkulációjának összehasonlítására lenne szükség. A kapott eredmények azonban, a 2012-es évre reálisak. Az eredmények rangsora alapján fogalmaztam meg javaslataimat. Az ágazatonkénti összes fedezet szerint rangsorolva első helyen a takarmánykukorica áll, 6,2 millió Ft-tal. A meggy 4,4 millió Ft-tal, a pfefferoni millió 3,9 Ft-tal és az óriás chili 3,8 millió Ft-tal szintén előkelő helyet foglalnak el a rangsorban. A fajlagos fedezeti összeg szerinti rangsorban hektáronként a fehérpaprika 2,5 millió Ft-tal áll az első helyen, a kápia paprika 2,4 millió forinttal a második helyen, míg az óriás chili paprika 1,8 millió Ft-tal a harmadik a rangsorban. A költségarányos jövedelmezőségi rangsorban a meggy ültetvény áll az első helyen (166%), a káposztafélék (81%) a második helyet érték el, míg a pfefferoni paprika a harmadikat.

Az összes fedezeti összeg szerinti rangsorban a takarmánykukorica áll az élen, viszont a vállalkozó a helyes vetésváltást követve nem tudja tovább növelni a jelenlegi területnagyságot, hiszen így is a legnagyobb arányt képviseli a vetésszerkezetből. A fajlagos fedezeti összeg szerinti rangsorban a paprikafélék állnak élen. Mindez a magas értékesítési áraknak és a termesztés intenzitásának köszönhető, azonban a munkaerő szűk keresztmetszetet jelent a terület növelésében. A költségarányos jövedelmezőségi rangsorban a meggy ültetvény áll az élen, ami jelen esetben egy termőre fordult meggy ültetvényt takar, így előnyös helye elérésében közrejátszott a jó hozam és a magas értékesítési árak is. Az egyes ágazatok növelésekor a gazdálkodónak gondolnia kell a felvásárló piacra, hiszen annak hiányában nincs értelme az említett rangsorok alapján a volumennövelésnek.

A vállalati szintű jövedelem az előző években is adott, a több lábon állásnak és az intenzív kultúráknak köszönhetően. Hipotézisemet, miszerint a gazdaság nyereséges vizsgálataim igazolták. Az is beigazolódott, hogy nem minden ágazat termel jövedelmet, azonban összességében mintegy 28,3 millió Ft jövedelmet ért el a vizsgált vállalkozás 2012-ben, ami fedezi az öttagú család éves kiadásait, és mintegy 25 millió Ft-ot költhet a vállalkozó a tanya fejlesztésére és gépberuházásra.

Összességében tehát kijelenthető, hogy az egyes ágazatok nem feltétlenül jövedelmezőek, azonban a gazdaságot egészként nézve nyereséget termel és a több lábon állásának köszönhetően képes eltartani a családot, míg a fennmaradó összeg fejlesztések megvalósítását is lehetővé teszi.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- (1) APÁTI F. (2007): A jó színvonalú magyar és német almatermesztés összehasonlító gazdasági elemzése. Doktori (Ph D) dolgozat. Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma. Interdiszciplináris Társadalom- és Agrártudományok Doktori Iskola. 2007. (2) KAPRONCZAI I. (2010a): Klímaváltozás – Jövedelem-instabilitás – Kibontakozás. „Klíma-21” Füzetek: Klímaváltozás – Hatások – Válaszok. Budapest. 2010. 2010.59. szám p.32-36. (3) KSH Adatbázis (2012); ksh.hu (4) NÁBRÁDI A. – PUPPOS T. – TAKÁCSNÉ GY.K. (2007): Üzemtan I. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest. 2007. (5) VIDÉKFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM (2010): A magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar számokban 2010.

